

בטחון בה' שיציל ויושיע לישראל

חז"ל מלמדים אותנו כי "אמונה" היא מצוה הכוללת כל שאר המצוות (מכות כ"ד, ע"א). "וצדיק באמונתו יחיה". ראינו קיום מדה זו אצל מרדכי הצדיק. לפי חז"ל, היתה אסתר אשתו. גם אחרי שנלקחה בשבי לבית המלך הרשע, היה מרדכי פוקד את ארמון המלכה "ובכל יום ויום מרדכי מתהלך לפני חצר בית הנשים, לדעת את שלום אסתר ומה יעשה בה" (אסתר ב', י"א). ומפרש שם רש"י בשם חז"ל: "מרדכי אמר, לא אירע לצדקת זו שתלקח למשכב נכרי, אלא שעתידה לקום להושיע לישראל. לפיכך היה מחזר לדעת מה יהא בסופה" עד כאן לשונו. כלומר, לא לחינם יקרה דבר כה מצער לצדקת כמו אסתר, אלא ודאי יש בכך עצה עמוקה של הקב"ה כדי להביא ישועה והצלה לישראל.

לכמה זמן אחזה אמונה זו בליבו של מרדכי? אסתר נלקחה בשנה השלישית למלכות אחשורוש, זמן קצר אחרי שהרג את ושתי. ומוצאים אנו כי גם בשנה השתים עשרה למלכות אחשורוש, שנה שהמן זמם גזירת מות ליהודים, גם אז הגיע שם מרדכי (אסתר ד', ט'). כמה זמן עבר בין התאריכים? תשע שנים. כיון שיש חשבון של שס"ה ימים בממוצע לשנה, מדובר בשלושת אלפים ושלוש מאות ימים בערך שמרדכי התהלך לשם יום יום בצפייתו לישועה. כיצד היה מרדכי כה איתן בדבקותו במחשבה כבירה זו שהישועה בא תבוא, ולא התייאש זמן רב לפני תום תשע שנים?

וכך כאשר סירבה אסתר לבוא לפני המלך כדי להתחנן על נפש העם, גער בה מרדכי: "כי אם החרש תחרישי בעת הזאת, רווח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר, ואת ובית אביך תאבדו. ומי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות?" (אסתר ד', יד). הרי שמרדכי היה משוכנע בבטחון גמור שהקב"ה ירחם, יציל ויושיע. [ואין בזה שום סתירה אל "ויקרע מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר וכו' ויזעק זעקה גדולה ומרה" (ד', א') כי תמיד צריכים לתפילה].

הדבר הזה נרמז בפרשת "פרשת תשא". בני ישראל נכשלו בעוון העגל. אמר ה' "הניחה לי, ויחר אפי בהם ואכלם" (שמות ל"ב, י'), כלומר מן ההיגיון הוא שהקב"ה יחסל אותם מלהיות לו לעם. אבל משה היה חכם גדול והבין כי המלים "הניחה לי" הם רמז מהקב"ה כי עליו לבקש בתפילה עבור הצלתם, כי כך רצונו של הקב"ה באמת, לא לכלותם. הבחינו בכך חז"ל (שמות רבה, סוף פרשה מ"ב) ואמרו: "משל למה הדבר דומה? למלך שכעס על בנו והכניסו לקיטון [חדר קטן] ומתחיל ומבקש להכותו. והיה המלך מצעק מן הקיטון: 'הניחה לי שאכנו!' והיה הפדגוג עומד בחוץ. אמר הפדגוג: 'המלך ובנו לפניו בקיטון. למה הוא אומר 'הניחה לי'? אלא מפני שהמלך מבקש שאלך ואפייסנו על

בנו. לכך הוא מצעק 'הניחה לי'. זאת אומרת כל העונשים וכל הייסורין הם אמצעיים כדי שנחזור בתשובה, אבל אין בדעתו של ה' לכלות ישראל מלהיות לו לעם.

אחרי שהקב"ה הודיע למשה י"ג מדות של רחמים ואופן הרצאת התפילה, הבטיח ה': "הנה אנכי כורת ברית. נגד כל עמך אעשה נפלאות אשר לא נבראו בכל הארץ ובכל הגוים. וראה כל העם אשר אתה בקרבו את מעשה ה' כי נורא הוא אשר אני עושה עמך" (שמות ל"ד, י'). הקשה הרמב"ן: [הרי] "לא נעשו להם נפלאות גדולות אחרי זה יותר ממה שעשה עמהם בתחילה במצרים ועל הים? אבל [אדרבה] נבראו ונעשו עמהם מתחילה [נפלאות] יותר גדולות! אלא שהענין ירמוז אל שכון השכינה בהם" עכ"ל. כלומר קיום "ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה" (שמות ל"ג, ט"ז; ברכות ז' ע"א).

אבל מהר"י עמדין מפרש אחרת. זו לשונו: "ואיך לא יבוש הכופר בהשגחה ויעמוד נכלם, מי שיעיין ביחוד עניינינו ומעמדנו בעולם, אנחנו האומה הגולה שה פזורה. אחר כל מה שעבר עלינו מהצרות והתמורות אלפים מהשנים, ואין אומה בעולם נרדפת כמונו. מה רבים היו צרינו, מה עצמו! נשאו ראש הקמים עלינו מנעורינו, להשמידנו לעוקרינו לשרשנו, מפני השנאה שסיבתה הקנאה, רבת צרוננו. גם לא יכלו לנו, לאבדנו ולכלותינו. כל האומות הקדומות העצומות, אבד זכרם. ואנו הדבקים בה' כולנו חיים היום. לא נפקד ממנו בכל תוקף אריכות גלותנו אפילו אות וניקוד אחד מתורה שבכתב, וכל דברי חכמים [תורה שבעל פה] קיימים. מה יענה הפילוסוף? היד המקרה עשתה כל אלה? חי נפשי [נשבע ר"י עמדין] כי בהתבונני בנפלאות אלה, גדלו אצלי יותר מכל הנסים ונפלאות שעשה השי"ת לאבותינו במצרים ובמדבר ובארץ ישראל. וכל מה שארך הגלות יותר, נתאמת הנס יותר ונודע מעשה תקפו וגבורתו" ("סידור", מהדורת אשכול, חלק א' עמוד י"ב). לכאורה, יש לו בסיס בפסוק הנידון אצלנו "נגד כל עמך אעשה נפלאות", ומיושבת בזה קושיית רמב"ן.

הנצי"ב כתב זאת מפורשות גם לעניין המשך יישוב ארץ ישראל. זו לשונו על פסוקנו: "כבר תמה הרמב"ן איזה נפלאות נעשו במדבר מאז שלא נעשו עד כה? [כלומר מתן מן ומים ושליח וכו'] היה עוד לפני מעשה העגל. ועוד מהו לשון 'אשר לא נבראו בכל הארץ ובכל הגוים'? אלא [ההבטחה] היא לדורות עולם ונחוצה ביותר. הבטיח הקב"ה בברית אשר 'נגד כל עמך', שלא יכלה שום שבט [משנים עשרה השבטים] [כי גם במצב] מסוכן וקרוב לכליון ח"ו, אז אעשה נפלאות בשידוד [מערכות] הטבע, לעשות שארית לאותו עם. ומה שאמר [הפסוק] "בכל הארץ", דגם עם הארץ [עצמה] נכרתה ברית, כדכתיב 'והארץ אזכור' (ויקרא כ"ו, מ"ב). כי מצינו שכמה ארצות נחרבו ושוב לא נשאר להם זכר. אבל ארץ ישראל, אע"ג שגם היא נחרבה וגפרית ומלח שרפה כל ארצה, מכל מקום [לבסוף] הארץ בישובה כמו שהיתה. זהו 'נפלאות שלא נברא בכל הארץ'. עד כאן לשונו. הרי תירץ בזה קושיית רמב"ן.

למדנו מפסוק זה כי "נצח ישראל לא ישקר". גם במצב הנראה מדוכדך ואומלל ביותר וגם כאשר לעיני כל אנוש הוגה נראה מצבנו הלאומי חסר תקווה, הבטיח ה' כי הוא יגונן ויציל.

זהו הלימוד ממעשה אסתר. הגר"י הוטנר אמר כי "אסתר" לשון הסתרה. אבל "מגילה" לשון גילוי. יש גרעין של צמיחת ישועה בתוך כל ירידה של עם ישראל. "רבות מחשבות בלב איש, ועצת ה' היא תקום" (משלי כ"א, י"ט) ועל ה' נאמר "וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח" (שמואל-ב י"ד, י"ד). אשרינו מה טוב חלקנו.